

КЪМ ПОЕЗИЯТА — ВНИМАТЕЛНО

Христо Радевски

Някъде Елин Пелин беше казал, че всичко изречено за любовта е вярно. Тази мисъл на писателя може да се прехвърли и в областта на поезията. Всичко казано за поезията от ония, които се вълнуват от нея, е вярно. Макар че никой не е дал точна, ясна, къса и приемлива за всички формулировка на понятието поезия. Тя обаче съществува като безсмъртна душа на човечеството, всеки ден се преражда по различен начин чрез музите на отделните свои творци. И никакви песимистични теории и вулгаризаторства не могат да я анулират. Тя съществува и ще съществува докато има хора. Когато цветята цъфтят и птиците пеят, те очевидно се радват на живота, славят битието. И негласните и невероятни по разнообразие звуци на цветовете и неподражаемите трели на птиците целят общуването, смисъла им и продължение на рода, преодоляване на смъртта. Макар че и неодоушените цветя и одоушените птици едва ли имат съзнание за своите пориви.

Поезията е нещо подобно. Но човекът — творецът на поезията — е обществено същество. Той волно или неволно участва в обществените борби, тъй както цветята и птиците участвуват в битието природно. И което тям липсва — съзнанието, че някой ги гледа, слуша и им се възхищава — у човека това е основният му отличителен белег от останалия животински свят. При това — както Горки казва — човекът е славолубив.

И защо пише стихове поетът — не е трудно да се отгадае. Насаме човек всичко може да върши. Може да разсъждава, да плаче и да се смее. Но защо публикува написаните стихове — ето въпросът. И оттука започват разногласията — каква трябва да бъде поезията. Мисля, че тези разногласия са разрешени от самата нейна история. Това, което е достигнало като вълнуваща магия до нас от далечното и близко минало — то е поезия. Независимо от жанра, темперамента и другите особености на автора и времето му.

Когато Маяковски казва, че поезията е пътуване в непознатото — това значи, че поетът е откривател. Тоест, той е представител на активната част от обществото. Той навлиза в ония сфери на живота, за които другите смътно се догаждат. Поезията е такъв риск, какъвто риск е всеки откривателски порив. Следователно тя е гражданско дело. И когато се занимава със сърдечните трепети на хората, и с техните душевни терзания, или пък с политическите им пристрастия. Тя може да бъде патетична, риторична, „изповедна“, както някои се изразяват, или интимен шепот. Риториката, разбира се, сама по себе си не е поезия, както не е поезия сам по себе си и шепотът. Значението на едно поетично произведение се измерва не по това — дали говори на висок или нисък глас, а по обхвата на проблемите в човешкото битие. И то се знае, по силата на тяхното художествено претворяване. Това ще рече, по неговото чувство за съвременността. Всеки поет е облечен в дрехата на своята съвременност. Тоест, непременно отразява външните белези на своето време и в гражданските вълнения, и в чисто литературните похвати.

Времето, в което поетът живее, наподобява халка от безкрайната верига на историята. Но в отличие от фабричните вериги, в които всички халки си приличат — халките на историята са крайно своеобразни и същевременно всяка една от тях запазва основните черти на веригата. Това поетът трябва да може да долови и да предаде в стиховете си — основният характер на веригата и своеобразието на халката, от която той е съставна част. То ще рече да се опира върху основните закони на живота и да живее със всяка промяна в този живот. С други

думи — да се намесва активно в житейските процеси на своето време. Има различни форми и степени на намеса. Но изолиран от вълненията на обществото поет не може да съществува. И затова всяка поезия в известен смисъл има граждански характер. И ония, които рязко делят поезията на гражданска и интимна, страдат от някакво традиционно предубеждение. Разбира се, условно това деление е неизбежно, но то е деление условно, формално — за удобство при характеризиране творческата природа на поета. Когато поетът публикува своите интимни вълнения — това не е ли граждански акт? Иначе защо ги прави публични достояния? — Защото разчита на тяхното въздействие върху читателите. В противен случай той би пратил любовната си мъка или радост в лично писмо до жената, която му е причинила страдание или го е ощастливила.

Обичам всякаква поезия — стига да е хубава и правдива. Защото правдивата поезия е винаги прогресивна. Аз съм възпитан така, че на мене най-много ми допада открито изразената гражданска поезия. Една от най-силните прояви на тази поезия е сатирата. Не са ми по душа неутралните хора и поезия, в която не се усеща горещият въздух на нашето време. Днешната поезия е поезия проблемна повече от когато и да било. Защото, от една страна, имаме разрухата на стария свят и победата на социализма, от друга страна, новите сложни въпроси, които побеждаващият социализъм поставя. И гражданствеността на поета днес се състои не само в това да дига глас срещу варварството на империализма, а смело да държи знамето на социалистическата етика в нашето общество, в което борбата между невежеството и разума, предразсъдъците и прогреса е сложна и често трудно доловима. И в този нов етап в развитието на нашето общество, в което етиката на новия човек се бори срещу еснафщината и всички мрачни утайки в съзнанието на хората — естествено е, че поезията навлиза в нови душевни терени, където се среща с нови проблеми на човешкия духовен живот. И естествено е, че това ново съдържание ще дири нови форми на изява. В този смисъл смятам за напълно нормално и прогресивно експериментаторството на младите поети. И напълно нормално и прогресивно явление критичната преценка на това експериментаторство. При равни условия на полемика, разбира се. От полемика не бива да се страхуваме и не бива да забравяме, че маркс-ленинската наука от първата до последната си буква е само полемика. Безкомпромисна полемика срещу защитниците на реакционните възгледи върху развитието на обществото, творчески размисъл сред самите марксисти за максимално приближаване до истината. Може ли поезията, като една от чувствителните форми на идеологията, да се откъсне от това общо правило на нашата философия?

Някога покойният съветски поет Иля Селвински се изрази драстично (цитирам по памет): „Поетът е като кон, той трябва да се тимари“. Или му е нужен „тимар“, както казват българите. Искам да уточня малко нещо тази мисъл. Думата „тимар“ е турска дума, която според речника на чуждите думи има двойк смисъл: 1 — почистване на кон, и 2 — бой. Тези две значения не бива да се смесват.